

FINANCE, BANKING AND INSURANCE

**Volodymyr Bodakovskyy, Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor**

*Ivan Franko National University of Lviv
Lviv, Ukraine*

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-529-7-26>

PROGRESS OF FINANCIAL SCIENCE: THE STRUGGLE FOR RESEARCH AREAS AND TOOLS

ПОСТУП ФІНАНСОВОЇ НАУКИ: БОРОТЬБА ЗА СФЕРИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

В умовах динамічних змін та глобальних цивілізаційних потрясінь фінансові наукові дослідження потребують переосмислення. Сучасний напрям фінансової науки виявляє руйнацію зв'язків між теоретичним надбанням та практичною фінансовою діяльністю суспільства. Доречно наголосити, що гуманітарні науки розвиваються та охоплюють сфери, які їм були не притаманні. Адже науковий доробок зростає, відбувається деривація наукового світосприйняття, формується екзистенційна відмінність в організації наукових досліджень, а виявлені імпліцитні ознаки фінансових відносин і суспільного економічного середовища потребують зміни підходів при оцінки процесів, які присутні в суспільстві. Фінанси як наука не позбавлена зазначених ознак, спричиняє потребу в переосмисленні сфер та інструментів досліджень. Україна в сучасних агресивних умовах потребує якісної інституційної парадигми розвитку суверенного суспільства, особливо в сфері фінансів, що актуалізує зазначену проблематику в науковому середовищі.

Розвитком фінансової науки в Україні з моменту здобуття незалежності займалися: В. Андрущенко, О. Василик, О. Кириленко, А. Крисоватий, П. Леоненко, В. Опарін, М. Плотнікова, В. Федосов, Т. Філіпенко, С. Юрій. Суттєвий вплив на світогляд українських науковців мали: Ж. Боден, А. Сміт, К. Вікселль, В. Парето, П. Самуельсон, Р. Масгрейв і Дж. Б'юкенен. Незважаючи на великий науковий доробок, фінансова наука потребує системних змін та гармонізації наукових парадигм.

Генезис фінансової науки пов'язаний з виникненням основних цивілізаційних економічних артефактів: поділу праці, грошей та держави. Її поступальний розвиток спричинив відділення від сфери

впливу такої галузі знань як Право, але сформував низку імпліцитних проблем та конфлікти в довготерміновій перспективі, які не дозволили отримати цілісність, системний характер, власний інструментарій та акцептовані сфери дослідження. «Фінансове право» і «Фінанси» перебувають в іманентній взаємозалежності, що свідчить про їх невіддільність. Наші наукові дослідження [1] актуалізували потребу в систематизації фінансових знань та формування єдиного погляду на фінанси як науку, дефініцію та явище. Спостерігається суттєвий монополістичний вплив економічної теорії, а особливо макро- та мікроекономіки на сферу фінансових досліджень. Адже фінанси тісно пов'язані з макроекономічними процесами через фінансову систему. Конкурують за право оцінювати ВВП, суспільне благо та національне багатство, монополізують зазначені сфери та наявні теоретико-пізнавальні методи. Як наслідок, відсутня єдина позиція наукового середовища щодо інструментарію: економічний аналіз, особливо макроекономічний, тісно переплетений з макрофінансовим аналізом, відсутнє чітке розуміння їх відмінностей. Доречно наголосити на вкладі Івана Франка в розвиток інструментів оцінки фінансових процесів на макрорівні. Він вважав присутність мікроаналізу при оцінці макроекономічних процесів необхідною константою. Виник науковий дипломатичний статус-кво при ідентифікації фінансів. З одного боку, фінансова наука вивчає процеси на макрорівні та ринки, що можемо спостерігати при оцінці міжнародних класифікацій наукових здобутків [2]. Фінанси державного сектору та фінансовий ринок є в компетенції науки, а суб'єкти господарювання, на нашу думку, розглядаються в науковому середовищі виключно з позиції взаємодії з зазначеними сферами фінансової системи. Хоча фінанси підприємств, домогосподарств, страхування визнані сферами досліджень, але через присутність конфліктної складової при науковій діяльності (економіка підприємств, менеджмент тощо) можна стверджувати про відсутність їх належного наукового висвітлення.

Підтверджує наше судження наявний поділ паспорту спеціальностей в Україні [3]. Який свідчить про тісний перетин сфери досліджень спеціальностей галузі знань «Економічні науки». При погодженні в науковому середовищі присутнє твердження, що фінансова система є в компетенції фінансової науки (спеціальність «08.00.08 Гроші, фінанси і кредит»), як наслідок виникає тісний взаємозв'язок з сферами зазначеної системи таких спеціальностей, як «08.00.02 Світове господарство і міжнародні економічні відносини» з міжнародними фінансами; «08.00.03 Економіка та управління національним господарством» з фінансовим механізмом, державними фінансами, фінансовою політикою; «08.00.04 Економіка та управління підприємствами

(за видами економічної діяльності)» з фінансами підприємств; «08.00.11 Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці» з фінансовою системою в цілому, а, отже й макрофінансовим аналізом. Наголошуємо на розбалансуванні фінансової науки з метою гармонізації галузі знань та спеціальностей, що негативно впливає на результати наукових досліджень і, як наслідок, спостерігаємо відсутність імплементації здобутків фінансової науки в правове поле країни: відсутній, наприклад, ЗУ «Про фінансову систему України». В процесі наукових досліджень у фінансистів-науковців виникає потреба у систематизації фінансових знань, інструментів та відомих парадигм для формування життєздатного наукового дослідження. Погоджуємося з науковими висновками А. Дерлиці щодо виявлення трансформації теорії державних фінансів у теорію суспільних фінансів [4]. Акцентуємо увагу на макропруденційній політиці НБУ, яка містить ознаки систематизації фінансових знань, інструментів та поєднання макро- й мікроаналізу при реалізації управління фінансовою системою. Наші ідеї корелюють з висновками у наукових працях д.е.н. В. Козюка, який вивчає проциклічність фінансових процесів [5]. Вважаємо, що публічні та приватні фінанси, фінансова теорія та право, фінансовий та макрофінансовий аналіз потребують гармонізації та перетворення в наукові сфери фінансової науки.

На наш погляд, зазначена проблема виникла через відсутність єдиного розуміння фінансів як економічного явища та екзистенційного впливу на фінансистів-науковців таких наукових напрямів як політична економія та економічна теорія. Пропонуємо за суттю фінансову науку розуміти як сферу діяльності, яка спрямована на вивчення процесів формування, розподілу та перерозподілу ВВП, суспільного блага та національного багатства. Центричною основою фінансів вважаємо розподільчу парадигму, яка, незважаючи на стурбованість академічної громади, не конфліктує з іншими економічними науками, адже вивчає виключно розподільчі процеси, їх ефективність та безперерійність в економічній системі. Основними сферами фінансових наукових досліджень є, на нашу думку, перетин права, фінансів в сучасному розумінні, управління та математичного аналізу, моделювання й прогнозування. Штучне стримування розвитку фінансової науки спричиняє більше шкоди для системи управління суспільством, не дозволяє сформувати ефективний механізм взаємозв'язків між суб'єктами економічної діяльності, заважає гармонізації та упорядкуванню інституційного середовища держави як логічного корисного для громадян утворення. Вважаємо, що формування макрофінансового аналізу як інструменту є своєчасним. Пропонуємо його розуміти як поєднання математичних інструментів оцінки процесів

розподілу благ як з позиції макро- так і мікрорівня. Це дозволить центральному банку, законодавчій та виконавчій владі підвищити якість управління економічними процесами в країні. Доречно зазначити, що частиною фінансової науки є фінансовий аналіз, який науково визнаний, але його роль полягає в оцінці якості фінансів підприємств, які представляють мікро-, а інколи й мезорівень економіки. Це є ще одним аргументом на користь актуалізації інструментарію фінансової оцінки макrorівня.

Отже, виходячи з наших суджень, необхідно наголосити, що фінансова наука, як молодий напрям наукових досліджень в історичній ретроспективі, ускладнюється та потребує переосмислення наукового доробку, сфер досліджень та інструментарію. Пропонуємо розподілячу парадигму фінансів імплементувати в економічні науки як основу фінансової науки, що дозволить привести до системного цілісного вигляду усі парадигми. Наукова аберація фінансів можлива при визнанні за ними суспільних сфер, які перебувають на перетині права, економіки, управління та математичного аналізу. Якщо фінансовий аналіз – це синтез обліку та фінансів, то макрофінансовий аналіз пропонуємо сформувати як напрям фінансових досліджень, який об'єднує макро- та мікроекономіку, фінанси та математичний інструментарій. На наше глибоке переконання отримання «наукового суверенітету» фінансовою наукою є історично логічним та дозволить не тільки підвищити ефективність реалізації фінансових відносин, а й сформує якісне імперативне фінансове правове середовище на довгий проміжок часу.

Література:

1. Бодаковський В.Ю. Змістовне навантаження іманентності науки «Фінанси» з погляду Фінансового права. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3517>
2. Unversal Desimal Classification. URL: <https://udcsummary.info/php/index.php?tag=3&lang=uk> (станом на 30.01.2025 р.)
3. НАКАЗ МОН України «Про затвердження Переліку наукових спеціальностей» № 1093 від 02.12.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1133-11#Text> (станом на 30.01.2025 р.)
4. Дерлиця А. Дивергенція фінансової науки у контексті генезису теорії суспільних фінансів. *Світ фінансів*. 2022. № 1(62). С. 33-48.
5. Козюк В. Проблема циклічності у сфері глобальних фінансових та монетарних процесів. *Вісник НБУ*. 2009. С. 34-39.